

Getwitter en getwetter over de straf; rechten van gedetineerden: terug naar af

Tom DAEMS

Docent criminologie en rechtssociologie, Universiteit Gent, Corresp.: Tom.Daems@UGent.be

1. Te weinig naakt achter tralies?

‘Voer de naaktfouilles opnieuw in!’, zo kopte een Vlaams weekblad op 21 februari 2012. Voor één keer had het populaire tijdschrift, dat zelf niet vies is van een streepje bloot, het niet over de schaars geklede dames die de voorpagina doorgaans moeten opfleuren:

‘Voor de cipiers in onze gevangenissen is het dweilen met de kraan open. Zij moeten lijdzaam toezien hoe eenvoudig drugs binnen worden gesmokkeld tijdens het bezoek. ‘We mogen steeds minder controleren, terwijl er alsmaar meer drugs de gevangenis binnensijpelen’, zegt cipier Jef’ (HUYGELEN 2012: 148)

‘Cipier Jef’ stond niet alleen in zijn klaagzang over de naaktfouilles. Artikel 108 van de basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden was al geruime tijd kop van jut. In zijn oorspronkelijke formulering verheft dit artikel de naaktfouille tot uitzondering: de fouille op het lichaam moet steeds het voorwerp uitmaken van een afzonderlijke beslissing. In de praktijk veranderde er echter weinig: ook na het inwerkingtreden van artikel 108 op 15 januari 2007 werden gevangenen nog steeds systematisch uitgenodigd om zich volledig te ontkleden. De gedetineerden lieten het er niet bij en betwistten de naaktfouilles voor de rechter. Daarover zo meteen meer.

Het artikel van *P-Magazine* bracht op zich dus niets nieuws, maar het verscheen wel tegen de achtergrond van een nieuwe crisis in de Belgische gevangenissen. De overbevolking, de veelvuldige werkneerleggingen van het penitentiair personeel en de leefcondities in de inrichting van Vorst stonden daarbij in het middelpunt van de belangstelling. Tegen deze achtergrond besliste het Europese antifoltercomité (CPT) om over te gaan tot zijn eerste *ad hoc*-bezoek aan België - een unicum voor ons land dat de ernst van de situatie onderstreept. Het CPT (2012) besteedde tijdens zijn korte missie (23 – 27 april 2012) in het bijzonder aandacht aan de overbevolkings- en de stakingsproblematiek. Op 18 april 2012 greep over de crisis een actualiteitsdebat plaats in de Commissie voor de Justitie van de Kamer. De Minister van Justitie somde bij die gelegenheid de door haar genomen en te nemen maatregelen op. Ze zette daarbij vooral in op het verhogen van de veiligheid in de strafinrichtingen, o.m. door het plaatsen van metaaldetectiepoortjes, zwaardere straffen voor geweld tegen penitentiair beampten, aanpassingen aan de tuchtprocedure, speciale interventieteams met aangepaste uitrusting, enzovoort. Op korte termijn beloofde ze daarenboven een wetgevend initiatief ‘...om het beleid ten aanzien van het fouilleren te wijzigen, zodat er ook gefouilleerd kan worden zonder voorafgaande toestemming van de directie’ (BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS 2012: 10).

Aanvankelijk bleef het stil over dit dossier, maar in het voorjaar van 2013 kwam één en ander in een stroomversnelling. Op 1 februari zette de Ministerraad het licht op groen voor een voorontwerp van wet tot wijziging van bepaalde artikelen van de basiswet van 12 januari

2005. In het begeleidende persbericht van de Ministerraad stond toen te lezen dat de fouillering op het lichaam duidelijker zou worden omschreven. Op de webstek van de FOD Justitie klonk het ietwat anders: het opzet was niet zozeer een meer duidelijke *omschrijving* maar veeleer een fundamentele *herschrijving* van de thans geldende wettelijke regeling met als centrale doelstelling het vergemakkelijken van de naaktfouilles. De geplande wijziging moest begrepen worden tegen de achtergrond van een aantal gijzelingsacties en het protocolakkoord over veiligheid dat in de nasleep hiervan werd afgesloten met de gevangenisvakbonden, zo luidde de toelichting in het bericht van de FOD Justitie (FOD JUSTITIE 2013).

Het wetsontwerp werd midden mei goedgekeurd door de Commissie voor Justitie van de Kamer en kreeg op 30 mei 2013 licht op groen van de plenaire vergadering. We beperken ons in deze bijdrage tot de nieuwe regeling van de fouille, die lijnrecht ingaat tegen de filosofie van de basiswet.¹

2. De oude regeling: de naaktfouille als uitzonderingsmaatregel

De meest opvallende ingreep van het intussen door de Kamer goedgekeurde wetsontwerp is de wijziging van artikel 108 van de basiswet van 12 januari 2005. In zijn oorspronkelijke formulering maakt dit artikel een scherp onderscheid tussen het onderzoek aan de kledij en de fouille op het lichaam. De eerste heeft tot doel na te gaan of de gedetineerde in het bezit is van voorwerpen of substanties die verboden of gevaarlijk kunnen zijn. Indien een dergelijk onderzoek aan de kledij niet volstaat, kan de directeur bij afzonderlijke beslissing een fouillering op het lichaam bevelen ‘zonodig met ontkleding en het uitwendig schouwen van de openingen en de holten van het lichaam’. De memorie van toelichting verduidelijkt dat dergelijke fouilles op het lichaam - gelet op het ingrijpende karakter ervan - nooit routinematig mogen worden uitgevoerd:

‘Het onderzoek op het lichaam is ... een veel ingrijpender maatregel, die op zich reeds een aantasting van het eergevoel inhoudt. Deze mag zeker niet routinematig uitgevoerd worden en is slechts gerechtvaardigd wanneer ingevolge specifieke omstandigheden of vermoedens het onderzoek aan de kledij niet volstaat’
(BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS 2001: 179)

Verder werd beklemtoond dat er een belangrijk gradueel verschil bestaat tussen het onderzoek aan de kledij en de fouillering op het lichaam. Het onderzoek aan de kledij kan daarbij onder geen beding een verplichting tot het zich ontkleden tot op het lichaam omvatten:

‘Het onderzoek aan de kledij houdt in dat de kledij betast en doorzocht wordt met het doel na te gaan of de gedetineerde daarin of daaronder voorwerpen of substanties verborgen heeft die verboden of gevaarlijk zijn. In dat verband kan men een persoon wel van zijn overkleding laten ontdoen, zonder hem evenwel te kunnen verplichten zich te ontkleden tot op het lichaam. De fouillering op het lichaam is een maatregel die verder gaat. Deze maatregel laat niet alleen toe om de gedetineerde te verplichten zich

¹ Een eerste beknopt commentaar op de nieuwe fouille-regeling verscheen in *De Juristenkrant* van 22 mei 2013 (DAEMS 2013a). Een aantal van de aldaar ontwikkelde gedachtenlijnen worden hier hernomen en verder uitgewerkt. De andere wijzigingen van de basiswet komen elders aan bod (DAEMS, MAES & VANDER BEKEN, in voorbereiding). De stof voor deze bijdrage werd bijgehouden tot 31 mei 2013.

tot op het lichaam te onkleden, maar zelfs om de openingen en de holten van het lichaam uitwendig te schouwen' (Ibid: 250)

Artikel 108 trad op 15 januari 2007 in werking en zou al vlug het voorwerp worden van verhitte discussie. In de praktijk werden gedetineerden immers nog steeds op systematische wijze - en dus zonder geïndividualiseerde motivering - in hun blootje gezet. De collectieve brief nr. 86 van 19 februari 2007 onderscheidt hiertoe drie verschillende vormen van het onderzoek aan de kledij: het summier, het grondig en het volledig onderzoek aan de kledij. Bij deze laatste vorm dient de gedetineerde zich volledig te onkleden en zijn kledij te overhandigen aan de penitentiair beambte. De penitentiair beambte gaat vervolgens na of alle kledij werd afgegeven en onderwerpt deze aan een controle. Aangezien het volgens de collectieve brief een onderzoek aan de kledij betreft, zou hiervoor geen geïndividualiseerde motivering vereist zijn (FOD JUSTITIE 2007). Deze interpretatie stootte echter al gauw op fel protest. Gedetineerden trokken in bosjes naar de rechter omdat ze meenden dat de volledige ontkleding, waartoe ze op systematische wijze werden verplicht, in strijd was met artikel 108. De ene keer boekten ze daarbij al meer succes dan de andere keer (zie bv. THIENPONT 2007; HANOULLE & VERBRUGGEN 2009; DE HERT 2010; HUYBRECHTS 2010).

3. De nieuwe regeling: naaktfouille wordt norm

De wetswijziging beoogt een einde te maken aan het getouwtrek rond artikel 108. Hiertoe breekt de nieuwe paragraaf 2, die betrekking heeft op de fouillering op het lichaam, op fundamentele wijze met de thans bestaande regeling. Artikel 5 van het wetsontwerp stelt dat in de toekomst een fouillering op het lichaam op collectieve wijze uitgevoerd zal worden bij het betreden van de gevangenis en voorafgaand aan de plaatsing in een beveiligde cel of de opsluiting in een strafcel. De gevangenisdirecteur kan daarenboven na bezoek dat heeft plaatsgevonden in de gemeenschappelijke bezoekszaal toevalsgewijs beslissen dat hetzij na elk bezoek, hetzij na bepaalde bezoeken alle gedetineerden die aan het bezoek hebben deelgenomen, onderworpen worden aan een fouillering op het lichaam. Kortom: in al deze gevallen wordt de naaktfouille een automatisme die geen verdere motivering behoeft.

Gelet op de trendbreuk die de wetswijziging inluidt, had een heldere motivering welkom geweest om te verduidelijken waarom de oorspronkelijke optie naar de prullenmand wordt verwezen. De memorie van toelichting is echter bijzonder karig op dat vlak. De Raad van State merkt daarover het volgende op:

‘De memorie van toelichting bij het ontwerp bevat nauwelijks een indicatie omtrent de verantwoording om van deze optie af te wijken; er wordt enkel op vage wijze verwezen naar de praktijk en de inefficiëntie van het bestaande regime, waarbij gewag wordt gemaakt van het bestaan van ‘meerdere problemen’ (BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS 2013a: 19)

De systematische naaktfouilleringen zijn noodzakelijk, zo wordt gesteld, om drugs en andere verboden voorwerpen op te sporen. De fouillering op het lichaam zou de enige controlemaatregel zijn om dergelijke veiligheidsproblemen op te lossen, zo klinkt het. Hoogst opmerkelijk is daarenboven dat de systematische naaktfouilles in het voordeel van de gedetineerden zelf zouden zijn. De memorie van toelichting stelt immers dat gedetineerden

die regelmatig de gevangenis verlaten en op zich geen gevaar voor de veiligheid betekenen, door medegedetineerden onder druk kunnen gezet worden om verboden voorwerpen binnen te smokkelen: ‘Het is dan ook in het belang van de persoonlijke veiligheid van deze gedetineerden zelf dat zij systematisch onderworpen worden aan de fouillering op het lichaam’ (Ibid: 7).

Dit is een merkwaardige redenering. Het lijkt weinig waarschijnlijk dat gedetineerden die het voorwerp uitmaken van de naaktfouilles, deze opvatting delen. Ofwel worden ze inderdaad onder druk gezet, maar dan valt te verwachten dat ze bij een eventuele betrapping - nét omwille van die kwetsbaarheid - de volle tuchtrechtelijke verantwoordelijkheid op hun individuele schouders nemen en de aanstokers uit vrees voor represailles uit de wind zetten. Ofwel kleuren ze keurig binnen de lijntjes, maar worden ze desondanks - voor hun eigen bestwil - toch systematisch in hun blootje gezet. Daarenboven lijkt de redenering niet enkel bij de haren getrokken: gelet op het grote ongenoegen bij gedetineerden over de naaktfouilles in het recente verleden is het verkopen van de systematische naaktfouille als beschermingsmaatregel ook ronduit provocatief.

4. Relaties achter tralies op scherp

Heel wat bepalingen in de basiswet van 12 januari 2005 houden verband met het thema van veiligheid: ‘De reden hiervan is dat de wijze waarop deze basisopdracht vervuld wordt, sterk bepalend is voor de kwaliteit van het dagelijks leven en het klimaat in een inrichting’ (BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS 2001: 176). De memorie van toelichting verwijst hierbij naar de zogenaamde ‘dialectiek van de controle’:

‘gedetineerden zijn geen louter passieve wezens die de controle louter ondergaan, maar ‘actoren’ die reageren op situaties en houdingen. ‘Orde’ is dus geen statisch maar een dynamisch gegeven en is het resultaat van de sociale interacties binnen de inrichting. ‘Orde’ staat derhalve ook niet gelijk met absolute rust of de afwezigheid van elk antagonisme of inbreuk, maar wijst op een toestand waarbinnen deze gekanaliseerd kunnen worden in beheersbare vormen. De wijze waarop controle uitgeoefend wordt is essentieel voor de legitimiteit ervan en voor de aanvaarding ervan door de gedetineerden’ (Ibid: 177)

Wat zullen de gevolgen van de systematische naaktfouilles zijn voor het klimaat en de relatieve rust in de penitentiaire instellingen? Het laat zich raden dat de gedetineerden niet om hun mening werden gevraagd over de ingreep. Gelet op de onvrede over de fouilles in het verleden lijkt het echter aannemelijk dat - wat de memorie van toelichting ook moge beweren (zie boven) - gedetineerden er niet happig op zijn. Het automatiseren van de naaktfouille heeft ook tot gevolg dat we in de dagdagelijkse praktijk niet langer van het gevangenispersoneel hoeven te verwachten dat ze (vaak moeilijke) afwegingen maken bij het nemen van beslissingen die betrekking hebben op de fouille. De wet maakt reflectie en motivering immers grotendeels overbodig: indien de wet voorschrijft dat iedereen aan een naaktfouille onderworpen dient te worden, dan hoeven die kopbrekens niet langer. Of het moreel kompas van het gevangenispersoneel daarmee wordt aangescherpt, is maar zeer de vraag.

De naaktfouilles staan daarenboven niet op zichzelf. Heel wat andere maatregelen die de afgelopen tijd werden genomen, staan in het teken van de veiligheid. In de inleiding verwezen we al kort naar de initiatieven die de Minister oplijste naar aanleiding van het actualiteitsdebat van 18 april 2012. Intussentijd bestaat er ook een zogenaamde ‘Epirisk’-lijst van zo’n 230 risicogedetineerden die systematisch worden opgevolgd. Verder worden de controles met drugshonden opgevoerd terwijl de drughulpverlening binnen de muren kreunt onder de besparingen. Maar het meest tot de verbeelding spreken de nieuwe interventieteams die in elke gevangenis worden opgericht om tussen te komen bij gevaarlijke situaties. De teams werden in mei 2013 uitgebreid voorgesteld in *Just News*, het personeelsmagazine van de FOD Justitie, in een artikel met als kop ‘In de huid van een gedetineerde’. Voor alle duidelijkheid: met die titel wordt niet bedoeld op het aanscherpen van het inlevingsvermogen in de deprivaties die met vrijheidsberoving gepaard gaan. De titel verwijst naar het feit dat de instructeur tijdens de oefensessies soms de rol van gedetineerde speelt. In de pers sprak men al vlug over ‘Robocops’ achter tralies.² Wie de afbeeldingen heeft bekeken en de beschrijving van de uitrusting heeft bestudeerd, kan enkel maar beamen dat die beeldspraak helemaal niet zo gek is.³

In amper enkele weken tijd zagen zodoende twee ideaaltypische figuren het licht: de gedetineerde die systematisch in zijn adamspak wordt gezet en de penitentiair beambte met het brandvertragende en quasi ondoordringbare harnas. Tegenover het naakte lichaam van de één verschijnt het gepantserde lijf van de ander. Qua symboliek kan dit tellen: wanneer we beide ideaaltypische figuren in éénzelfde detentiesituatie plaatsen en met elkaar laten interageren, dan wordt de intermenselijke afstand die door de diverse uitingen van het nieuwe veiligheidsstreven dreigt tot stand te worden gebracht, pas echt aanschouwelijk. Een dergelijke kijk op veiligheid strookt niet met de oorspronkelijke intenties van de wetgever:

‘De gedragsvoorschriften en controlemaatregelen opgelegd aan gedetineerden ...moeten ...gezien worden in het kader van het principe van de *wederkerigheid* van de relaties tussen gedetineerden en personeel, waarin eergevoel en wederzijdse eerbied van essentieel belang zijn’ (BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS 2001: 177-178, cursivering in origineel)

Hoe zullen de sociale interacties op de korte en middellange termijn evolueren binnen de instellingen en wat is de weerslag op het bereiken van een genegocieerde orde? In welke mate drukt ook de ruimere context – met recent een verstrenging van de wet op de externe rechtspositie⁴ en overbevolkingscijfers die ongeziene hoogtes bereiken⁵ – zijn stempel op de

² Bv. ‘Elke gevangenis krijgt Robocops’ (*De Morgen*, 28 mei 2013), ‘Vijf Robocops in elke gevangenis’ (*Het Laatste Nieuws*, 28 mei 2013).

³ De uitrusting van de vijf-koppige interventieteams bestaat uit een helm (een jethelm met nekbescherming, kinriem en onbreekbaar kunststof vizier), een interventiepak (borst- en rugbescherming, arm- en schouderbescherming en onderbeen- en kniebescherming; onder het pak wordt een brandvertragende overall gedragen), hand- en voetboeien, een wapenstok (een harde rechte wapenstok om druk uit te oefenen) en een schild (een wapenschild om gedetineerden te immobiliseren en om bescherming te bieden tegen slagen en schoppen) (zie NAGELS & VAN DER AUWERA 2013: 11).

⁴ Wet van 17 maart 2013 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van veroordeelden en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten, *B.S.* 19 maart 2013.

⁵ In 2012 zater er gemiddeld 11.330 gedetineerden in de Belgische gevangenissen. De gemiddelde overbevolkingsgraad bedroeg 23,7%, met als uitschieters Dinant (72%), Vorst (65,1%) en Antwerpen (64,4%) (DIRECTORAAT-GENERAAL PENITENTIAIRE INRICHTINGEN 2013: 102). Einde april 2008, bij de lancering van het (eerste) ‘Masterplan 2008-2012 voor een gevangenisinfrastructuur in humane omstandigheden’

sfeer binnen de muren? Worden de opeenvolgende initiatieven als provocerend, vernederend dan wel onderdrukkend ervaren door de gedetineerden? De recente initiatieven - en de context waarin ze worden genomen - zetten de relaties achter tralies op scherp. Daarenboven is het risico reëel dat ook het Europees Hof voor de Rechten van de Mens het Belgische gevangenisbeleid op een bepaald moment zal terugfluiten: de systematische naaktfouille - al dan niet gekoppeld aan andere maatregelen die uiting geven aan de verscherpte focus op veiligheid - zullen immers wegen op het detentieklimaat en het lichamelijk en psychisch welzijn van de gedetineerden, in het bijzonder de meest kwetsbare onder hen (*cf* BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS 2013a: 19-21; BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS 2013c).

5. Welke toekomst voor de basiswet?

De basiswet gevangeniswezen en rechtspositie van gedetineerden bestaat intussen reeds meer dan acht jaar, maar is nog steeds slechts ten dele geïmplementeerd en werd reeds een aantal keer herschreven (VERBRUGGEN 2010; DAEMS 2011). De Raad van State bracht in zijn advies bij het voorontwerp van wet artikel 108 van de Grondwet in herinnering: ‘De Koning maakt de verordeningen en neemt de besluiten die voor de uitvoering van de wetten nodig zijn, zonder ooit de wetten zelf te mogen schorsen of vrijstelling van hun uitvoering te mogen verlenen’ (BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS 2013a: 18, noot 6). Tijdens de parlementaire werkzaamheden drukten verschillende politieke fracties hun verontwaardiging uit over het uitblijven van de verdere implementatie. In de Commissie voor de Justitie van de Kamer liet de Minister het parlement echter in het ongewisse over het verdere tijdspad: ‘De basiswet zal pas in werking treden op het ogenblik dat de betreffende koninklijke besluiten voorhanden zijn. Het is de bedoeling dat juridische duidelijkheid wordt gebracht’ (BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS 2013b: 7).

Met de nieuwe wijzigingen lijkt daarenboven het sloopwerk van de filosofische fundamenteën van de wet definitief te zijn ingezet. Gelet op het ingrijpende karakter van de fouille op het lichaam en de daarmee gepaard gaande aantasting van het eergevoel, moest de naaktfouille beperkt blijven tot die gevallen waar minder ingrijpende maatregelen hun doel zouden missen. Die terughoudendheid is ook te begrijpen in het licht van het schadebeperkingsbeginsel dat stelt dat bij de uitvoering van vrijheidsstraffen of vrijheidsbenemende maatregelen vermijdbare detentieschade te allen tijden voorkomen moet worden (artikel 6, §2). Systematische naaktfouilles zijn dan ook moeilijk te rijmen met de uitgangspunten van de basiswet.

6. Besluit: strafbeleid op maat van twitter

Op 11 januari 2013 verstuurde de woordvoerder van de Minister van Justitie het volgende twitterbericht: ‘Zo meteen persconferentie in de bunker over de verstrenging van de wet Lejeune’. Een alerte twitteraar repliceerde: ‘ga je een wet die niet meer bestaat verstrengen? :-p’. Hierop verduidelijkte de woordvoerder haar oorspronkelijke tweet als volgt: ‘als ik over de

van toenmalig minister van Justitie Vandeuren, ging men uit van een groeinorm van 2%. Er werd toen uitgerekend dat we in 2012 zo’n 10.200 tot 10.250 gedetineerden zouden moeten huisvesten (BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS 2008: 8). Het moge intussen duidelijk zijn dat die voorspelling achteraf bekeken een grote onderschatting is gebleken.

wet op de externe rechtspositie spreek, weet niemand waar het over gaat'. Op 15 maart 2013 verscheen op de webstek van de politieke partij van de Minister het volgende door haar ondertekende bericht: 'Verstrengde wet Lejeune treedt volgende week in werking'. In de aanhef kon het volgende gelezen worden: 'Al 15 jaar staat in het regeerakkoord dat de Wet Lejeune zal verstrengd worden. Sinds 1888 is deze wet niet meer veranderd, waardoor veroordeelden na het uitzitten van een derde van hun straf voorwaardelijk konden vrijkomen' (TURTELBOOM 2013).

Gentse eerstejaarsstudenten criminologie die bovenstaand bericht in de vorm van een quizvraag 'Zoek de fout(en)!' voorgelegd kregen tijdens een hoorcollege, plukten er gelukkig vrij snel de fouten uit. Maar de man of vrouw in de straat, die doorgaans minder kaas heeft gegeten van de complexe strafuitvoeringsrealiteit in dit land, zal het er wellicht wat lastiger mee hebben: voor haar of hem staat het zevenletterwoord 'Lejeune' symbool voor een vermeend laks strafuitvoeringsbeleid dat veroordeelden na 1/3e automatisch en te snel weer vrijlaat. In plaats van dergelijke mythes te ontcrachten en erop te wijzen dat de wet Lejeune al in 1998 werd begraven - en dat we intussen over volwaardige strafuitvoeringsrechtenbanken beschikken - houdt het communicatieteam van de Minister de mythes liever in stand om op die manier de eigen hervormingen scherper in de verf te zetten. Dat daarbij een loopje met de waarheid wordt genomen, lijkt louter bijzaak, getuige de twitter-episode van hierboven. Een dergelijke handelswijze is typerend voor een communicatiebeleid dat meer gericht is op het uitsturen van bepaalde boodschappen dan op het overbrengen van correcte informatie.

Een groot debat over de straf en over hoe het met de strafuitvoering anders kan en verder moet, hoeven we niet onmiddellijk te verwachten. Het CPT had dit nochtans aanbevolen naar aanleiding van zijn recente *ad hoc*-bezoek. In het licht van de nijpende overbevolking en het overduidelijk falen van de maatregelen die de afgelopen jaren werden genomen, stuurde het CPT aan op een meer omvattende denkoefening: '...axée non plus sur une attitude réactive, mais sur une approche globale, intégrée et proactive, nourrie d'orientations qui combineront court, moyen et long terme' (CPT 2012: §77; DAEMS 2013b). Het CPT suggereerde dat het daarbij nuttig zou kunnen zijn om een nationale conferentie te organiseren. Op 22 mei 2013 werd de Minister geïnterpelleerd over deze aanbeveling van het CPT. Uit haar antwoord blijkt dat ze niet warmloopt van het voorstel:

'...j'ai bien réfléchi à la proposition de certains quant à la tenue d'états généraux mais je ne peux m'empêcher d'avoir des doutes quant aux résultats qui pourraient en sortir. Il serait difficile pour moi d'annoncer de grands états généraux, qui prendraient beaucoup de temps avant d'aboutir à des conclusions. Cette législature, déjà très limitée en raison des deux années d'affaires courantes, sera une fois de plus terminée avant même que l'on ne s'en rende compte. Je préférerais donc orienter les réflexions vers des thèmes plus précis, permettant de dégager des résultats immédiats et de réaliser des projets concrets sous cette législature ...En prenant des mesures très concrètes, nous serons sûrs du résultat' (BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS 2013d: 5)

Communicatie moet snel gaan – en dat geldt ook voor het beleid: reflectie mag, maar het moet beperkt blijven tot zeer preciese thema's die tot onmiddellijke resultaten leiden en die in concrete projecten binnen deze legislatuur te realiseren zijn. Niets belet de Minister echter om tegelijkertijd het startschot te geven voor een grootscheepse doorlichting van de strafuitvoering en een oplijsting van de opties en pistes voor de nabije en verre toekomst. Daar is

overduidelijk nood aan, zoals o.m. het CPT en eerder ook het Rekenhof (2011) hebben aangestipt. Maar dit vergt tijd en energie en de prioriteiten liggen duidelijk elders.

Literatuur

BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS (2001). Eindverslag van de Commissie 'Basiswet gevangeniswezen en rechtspositie van gedetineerden'. Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Vincent Decroly en Tony Van Parys. *Parl. St.* Kamer 2000-01. DOC 50 1076/001 (2 februari).

___ (2008). Commissie voor de Justitie. Integraal verslag met vertaald beknopt verslag van de toespraken. *Parl. St.* Kamer 2007-08, CRIV 52 COM 184 (29 april, voormiddag).

___ (2012). Commissie voor de Justitie. Beknopt verslag. *Parl. St.* Kamer 2011-12, CRABV 53 COM 454 (18 april, namiddag).

___ (2013a). Wetsontwerp tot wijziging van bepaalde artikelen van de basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden. *Parl. St.* Kamer 2012-13. DOC 53 2744/001 (11 april).

___ (2013b). Wetsontwerp tot wijziging van bepaalde artikelen van de basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden. Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door mevrouw Sophie De Wit. *Parl. St.* Kamer 2012-13. DOC 53 2744/004 (23 mei).

___ (2013c). Wetsontwerp tot wijziging van bepaalde artikelen van de basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden. Amendement nr. 3 van de heren Maingain, Thiéry en Clerfayt ingediend in plenaire vergadering. *Parl. St.* Kamer 2012-13. DOC 53 2744/006 (28 mei).

___ (2013d). Commissie voor de Justitie. Integraal verslag. *Parl. St.* Kamer 2012-13, CRIV 53 COM 755 (22 mei, namiddag).

CPT (2012). *Rapport au Gouvernement de la Belgique relative à la visite effectuée en Belgique par le Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants (CPT) du 23 au 27 avril 2012*. CPT/Inf(2012) 36, Straatsburg, 13 december.

DAEMS, T. (2011). Gekooid recht voor de gekooide mens. Stand van zaken basiswet gevangeniswezen en rechtspositie van gedetineerden. *Tijdschrift voor Strafrecht*, 337-345.

___ (2013a). Iedereen bloot voor de wet. *De Juristenkrant*, 270 (22 mei), 13.

___ (2013b). Montesquieu in Brussel: over het eerste ad hoc-bezoek van het Europese antifoltercomité aan België. *Fatik*, 137, 11-16.

___, MAES, E. & VANDER BEKEN, T. (in voorbereiding). Update basiswet gevangeniswezen en rechtspositie van gedetineerden. *Tijdschrift voor Strafrecht*.

DE HERT, P. (2011). Onderzoek van gevangenskledij of foullering op het lichaam? *Tijdschrift voor Strafrecht*, 80-83.

DIRECTORAAT-GENERAAL PENITENTIAIRE INRICHTINGEN (2013). *Jaarverslag 2012*. Brussel: FOD Justitie.

FOD JUSTITIE (2007). Collectieve brief nr. 86 van 19 februari 2007. Betreft: onderzoek aan de kledij – foullering op het lichaam – onderzoek van de verblijfsruimte.

___ (2013). Persbericht: Basiswet voor interne rechtspositie gedetineerden wordt aangepast. 1 februari. http://justitie.belgium.be/nl/nieuws/persberichten/news_pers_2013-02-01.jsp?referer=tcm:265-211650-64 (geraadpleegd: 15 mei 2013).

HANOULLE, K. en VERBRUGGEN, F. (2009). 'Fouille'-arrest? Foei, arrest! Het schaamteloos uitkleden van (de rechten van) gedetineerden. *Nullum Crimen*, 208-211.

- HUYBRECHTS, L. (2010). Betreffende subjectieve rechten van gedetineerden. *Nullum Crimen*, 196-197.
- HUYGELEN, P. (2012). Cipiers luiden de noodklok: 'Voer de naaktfouilles opnieuw in!'. *P-Magazine*, 21 februari, 148-151.
- NAGELS, I. & VAN DER AUWERA, P. (2013). In de huid van een gedetineerde. Als het fout loopt... Interventie in de gevangenis. *Just News*, 59 (mei), 3, 9-11.
- REKENHOF (2011). *Maatregelen tegen de overbevolking in de gevangenissen*. Brussel: Rekenhof.
- THIENPONT, A. (2007). Leuvense gedetineerden niet langer in hun blootje. *Fatik*, 115, 26-28.
- TURTELBOOM, A. (2013). Verstrengde wet Lejeune treedt volgende week in werking. 15 maart 2013 <http://www.openvld.be/News.aspx?nid=9c7ac22b-a6cb-4f51-899b-5e5af4d9a3b3&id=03282bd8-d9b7-411b-9639-922bc56566b9#.UaxGfJ1CTcs> (geraadpleegd: 3 juni 2013).
- VERBRUGGEN, F. (2010). Copernicus, Tantalus, Judaskus? Het kortwieken van de Basiswet Gevangeniswezen als voorwaarde voor haar inwerkingtreding. *Ad Rem*, speciale editie, 5-11.